

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ по метода на пазарните аналози за установяване цените на адвокатските услуги на територията на София, България през 2024 г.

Задачи на анализа:

1. Въз основа на данни от местния пазар на адвокатски услуги (*оферти, тарифи и други*), каква е пазарната цена за правна консултация и правна защита от адвокат в София, България в сферата на гражданското и търговското право?
2. Има ли данни за сравнителни пазарни аналози – цени на услуги на сходни юридически услуги или други професионални услуги (*като архитекти, проектанти, одитори и др.*) в България или цени на адвокатските услуги в други държави-членки на Европейския съюз?
3. Кои фактори влияят за намаляване или увеличаване на пазарните цени на адвокатски услуги? Какви методи за ценообразуване или коригиращи коефициенти е подходящо да се приложат за определяне на пазарните цени на адвокатски услуги за отчитане на тези фактори?

По въпрос №1 от формулираните задачи на анализа:

Въз основа на данни от местния пазар на адвокатски услуги (*оферти, тарифи и други*), каква е пазарната цена за правна консултация и правна защита от адвокат в София, България, като се представят различни варианти на пазарните цени според образованието, квалификацията, опита и репутацията на адвоката?

След извършено пазарно проучване бяха открити обявени цени на адвокатски услуги на различни адвокати и адвокатски дружества¹:

Адвокатска кантора на адвокат Л.Т., вписана като „практикуваща“ в Софийска адвокатска колегия, с публично обявени цени на интернет страницата на кантората;

Адв. В.Ц., вписана като „практикуваща“ в Софийската адвокатска колегия, с публично обявени цени на интернет страницата на адвоката;

Адвокатска кантора В. и П. (*еднолично адвокатско дружество, представлявано от адв. Г.В., вписано в Софийската адвокатска колегия като „действащо“*) с публично обявени цени на интернет страницата на дружеството;

Адвокатска кантора А. (*адвокат Р.А., вписана като „практикуваща“ в Софийската адвокатска колегия*) с публично обявени цени на интернет страницата на адвоката;

Адвокат И.И., вписан като „практикуващ“ в Софийската адвокатска колегия, с публично обявени цени на интернет страницата на адвоката;

¹ Точните наименования на адвокатските дружества, и отделните адвокати, както и адресите на интернет страниците, на които са публикувани офертираните от тях цени на адвокатските услуги, могат да се предоставят при необходимост, но са заличени в материала за защита на личните данни.

Адвокатска кантора Б. и Ч. (адвокат Н.Б., вписан като „практикуващ“ в Софийска адвокатска колегия и адвокат Я.Ч., вписан като „практикуващ“ в САК) с публично обявени цени на интернет страница за адвокатски услуги;

Адвокатска кантора Й., И. и П. (адвокатско дружество Й., И. и П., представлявано от адв. И.Й.Т., адв. И.И. и адв. П.П., вписано в Софийската адвокатска колегия като „действащо“) с публично обявени цени на интернет страницата на кантората

Адвокат С.С., вписана като „практикуваща“ в Софийската адвокатска колегия, с публично обявени цени на интернет страница за адвокатски услуги в София;

Адвокат В.Т., вписан като „практикуващ“ в Сливенската адвокатска колегия, но посочил кантора в София, с публично обявени цени на интернет страницата на адвоката;

Адвокат В.К., вписана в Софийската адвокатска колегия със статут „временно преустановени права“, с публично обявени цени на интернет страницата на адвоката.

Въз основа на събраните пазарни анализи, представям обобщената информация в табличен вид:

Таблица 1

Източник на пазарната информация	Вид на услугата	Цена при източника	Крайна средна цена в лв. ²
Адвокатска кантора Л.Т.	Правна консултация ³	130 евро/час ⁴	254 лв.
Адвокат В.Ц.	Правна консултация	100-500 лв.	300 лв.
Адвокатска кантора В. и П.	Правна консултация	120-180 лв./45м	150 лв.
Адвокат И.И.	Правна консултация	100-200 лв./час	150 лв.
Адвокатска кантора Б. и Ч.	Правна консултация	100-400 лв.	250 лв.
Адвокатска кантора Й., И. и П.	Правна консултация	120-300 лв.	210 лв.
Адвокат С.С.	Правна консултация	120 лв./час	120 лв.
Адвокат В.Т.	Правна консултация	120 лв./час	120 лв.
Адвокат В.К.	Правна консултация	100-400 лв.	250 лв.
		Средна цена	200,45 лв.
Адвокат В.Ц.	Проучване на дело	450 лв.	450 лв.
Адвокатска кантора В. и П.	Проучване на дело	520 лв.	520 лв.
Адвокатска кантора Б. и Ч.	Проучване на дело	450 лв.	450 лв.
Адвокат С.С.	Проучване на дело	450 лв.	450 лв.
		Средна цена	467,50 лв.
Адвокат В.Ц.	Преглед документи	300-1000 лв.	650 лв.

² Представените данни за средни почасови ставки на възнагражденията не включват проучване във високия сегмент на пазара на адвокатски услуги сред адвокатски дружества с повече от трима адвокати съдружници или клонове на чуждестранни адвокатски дружества в България. Събирането на такива данни ще направи анализът по-представителен и ще увеличи значително средната почасова ставка за правна консултация от адвокат

³ Цените са за устни и писмени правни консултации

⁴ Цените касаят консултации, предоставени от адвокат или съдружник в адвокатското дружество, а не от младши адвокати, юристи или сътрудници.

	и консултации при сделка с недвижим имот		
Адвокатска кантора В. и П.	Проверка на имот и правно обслужване по сделка с недвижим имот	640 лв.	640 лв.
		Средна цена	645,00
Адвокат В.Ц.	Процесуално представителство по дела по Семейния кодекс, без дела за издръжка	750-1300 лв.	1025 лв.
Адвокатска кантора В. и П.	Процесуално представителство по дела по СК	960-1800 лв.	1380 лв.
Адвокат Р.А.	Процесуално представителство по дела по СК	400-1200 лв.	800 лв.
Адвокат С.С.	Процесуално представителство по дела по СК	800-1200 лв.	1000 лв.
		Средна цена	1051,25
Адвокат В.Ц.	Процесуално представителство по дела с определен материален интерес (за 1 съд. инстанция)	400 лв. за мат. интерес до 1000 лв. 400 лв. +10% за мат. интерес от 1000 до 10000 лв. 1300 лв. +9% за мат. интерес от 10 000 до 25 000 лв. 2650 лв. +8% за мат. интерес от 25 000 до 100 000 лв. 8650 лв. +4% за мат. интерес от 100 000 до 500 000 лв. 24 650 лв. +3% за мат. интерес от 500 000 до 1 000 000 лв. 39 650 лв. +1,5% за мат. интерес от 1 000 000 до 10 000 000 лв.	11 100,00 лв. +5,9% от мат. интерес
Адвокатска кантора Й., И. и П.	Процесуално представителство	Двойният размер на минималното адвокатско	63 087 лв. +10,31%

		възнаграждение по Наредба №1/04г. на ВАС от 400 лв. до 174 650 лв. плюс % от материалния интерес от 10% до 0,6% Сумата на фиксирания хонорар се увеличава с повишаване на материалния интерес по делото, докато процентът от материалния интерес намалява.	от матер. интерес
Адвокат С.С.	Процесуално представителство по дела с определен материален интерес	400 лв. за мат. интерес до 1000 лв. 400 лв. +10% за мат. интерес от 1000 до 10000 лв. 1300 лв. +9% за дела с мат. интерес от 10 000 до 25 000 лв. 2650 лв. +8% за дела с мат. интерес от 25 000 до 100 000 лв.	1187,50 лв. +9% от материалния интерес
Адвокат В.Т.	Процесуално представителство	Размерите по Наредба№1/04г. на ВАС	31 543,50 лв. + 5,16% от материалния интерес по делото за една инстанция
		Средна цена	26729,50 + 7,6% от материалния интерес *Вж. забележка

Забележка:

Доколкото всички източници на пазарна информация сочат, че адвокатите и адвокатските дружества определят възнаграждението си по дела с материален интерес като сбор от фиксирана сума и % от материалния интерес по делото, би следвало средната пазарна цена да се определи за различните категории дела, както са посочени от самите адвокати, а именно:

500 лв. без ДДС за проц. представителство по дело с мат. интерес до 1000 лв.

500 лв. без ДДС и 12,5% за проц. представителство по дело с мат. интерес от 1000 до 10 000 лв.

1625 лв. без ДДС и 11,25% за проц. представителство по дело с мат. интерес от 10 000 до 25 000 лв.

1625 лв. без ДДС и 11,25% за проц. представителство по дело с мат. интерес от 10 000 до 25 000 лв.

3312,50 лв. без ДДС и 10% за проц. представителство по дело с мат. интерес от 25 000 лв. до 100 000 лв.

11 533,33 лв. без ДДС и 5,33% за проц. представителство по дело с мат. интерес от 100 000 до 500 000 лв.

32 866,67 лв. без ДДС и 4% за проц. представителство по дело с мат. интерес от 500 000 до 1 000 000 лв.

52 866,67 лв. без ДДС и 2% за проц. представителство по дело с мат. интерес от 1 млн. до 10 млн. лв.

26 1975 лв. без ДДС и 0,9% за проц. представителство по дело с мат. интерес над 10 млн. лв.

Прави впечатление, че в публикуваните цени на адвокатските услуги, много от адвокатите и адвокатските дружества залагат минимална цена за процесуално представителство по дело, независимо че се касае за дело без материален интерес или с много нисък материален интерес – 750 лв., 800 лв., 1300 лв., 1600 лв. Това се обяснява с факта, че независимо какви са предметът на делото и неговата правна и фактическа сложност, минималната почасова ангажираност на адвоката по едно дело не може да е под 10-15 часа за изготвяне на книгата по делото (*искова молба, отговор, писмена защита*), справки по делото за движението му и депозирани документи от другите страни, провеждане на поне две срещи с клиента за подготовка на делото и за отчитане на резултата по него, и подготовка и участие в поне едно съдебно заседание.

Процентното възнаграждение от материалния интерес по делото се обосновава от:

- нарастване на времевата ангажираност по дела с по-голям материален интерес, тъй като обичайно колкото по-голямо е по размер едно вземане толкова повече компоненти има то; например дело с материален интерес до 10 000 лв. може да се образува по 1 спорно вземане въз основа на 1 фактура, докато дело с материален интерес 5 000 000 лв. може да касае стотици или хиляди вземания по различни правоотношения и фактури, за които се събират различни доказателства, изчисляват се за различни периоди обезщетения за забава и други акцесорни вземания и др.;
- нарастване на разходите за осъществяване на услугата по дела с по-голям материален интерес, тъй като това обичайно означава, че адвокатът привлича повече свои колеги, свои съдружници или сътрудници за работа по делото с цел обработка на по-големия обем или споделяне на по-големия риск при водене на делото;
- нарастване на риска и разходите за застрахователни премии по задължителната застраховка „Професионална отговорност“ на адвоката, които достигат до: 2% от сумата на застрахователното покритие (*материалния интерес по делото*), включително изискване за 10% самоучастие от адвоката в застрахователната сума за всяко отделно събитие;
- нарастване на невъзможността на клиентите да заплатят високи разходи за дела с по-висок материален интерес, което обосновава сключването на договори с клаузи за „резултатен хонорар“, изразяващ се процентно спрямо материалния интерес или спрямо уважената част от иска (*респективно отхвърлената част от иска за ответната страна*).

- нарастване на правната и фактическа сложност по дела с висок материален интерес, което често налага допълнителна квалификация на адвоката, обследване на много повече дела с идентичен или сходен предмет, абониране за специализирани правни издания и др.

Подобен подход при остойносттаване на разходите за услугата, която Държавата предоставя в съдопроизводствата е възприет и при определяне на държавните такси за завеждане на дела с материален интерес, като, вместо проста държавна такса, се дължи пропорционална такса от 4% и то независимо от цената на иска. При повишаване на цената на иска, дължимата съдебна такса не намалява, каквато тенденция се отбелязва при адвокатските възнаграждения (*от 10 до 0,6%*). Тази цена на държавната услуга би трябвало да е разходоориентирана и да представлява минималния процент на разходите за предоставяне на услугата. Същевременно трябва да се отчете и фактът, че разходите за адвокатската услуга, съпоставени с държавната такса за завеждане на дело, би трябвало да са значително завишени, доколкото върху съдебните такси не се начислява ДДС и от тях не се удържат данък общ доход и осигурителни плащания (*каквито плащат адвокатите*). Отделно от това съдилищата не заплащат наеми на Държавата за ползваните от тях съдебни сгради, а само разходите за поддръжка на сградите, консумативи и комунални услуги, а разходите за наем и поддържане на кантора са едно от най-съществените разходни пера при адвокатите.

Подход, базиран на стойността на обекта (*материалния интерес*), е възприет и в Методиката за определяне на размера на възнагражденията за предоставяне на проектантски услуги в устройственото планиране и в инвестиционното проектиране (*издадена от председателя на Камарата на архитектите в България, обн., ДВ, бр. 41 от 22.05.2007 г., в сила от 23.08.2007 г., изм. и доп., бр. 37 от 7.05.2019 г., в сила от 7.05.2019 г., изм., бр. 94 от 25.11.2022 г., в сила от 1.01.2023 г.*). Съгласно чл.6 от методиката, стойността на проектантската услуга може да се определя чрез: 1) калкулация на отделните елементи на себестойността; 2) процент от строителната стойност на обекта; 3) алгоритъм за обработка на съществени натурални показатели за размерност и сложност; 4) остойносттаване на преките разходи с часови ставки.

Процентни възнаграждения са предвидени и в раздел II от Тарифата за таксите и разноските към Закона за частните съдебни изпълнители, по начин сходен на този, използван от адвокатите в обявените от тях тарифи: за събиране на вземания от 100 до 1000 лв. - 10 лв. + 10 на сто за горницата над 100 лв.; за вземания от 1000 до 10 000 лв. - 100 лв. + 8 на сто за горницата над 1000 лв.; за вземания с размер от 10 000 до 50 000 лв. - 820 лв. + 6 на сто за горницата над 10 000 лв.; за вземания от 50 000 до 100 000 лв. - 3220 лв. + 4 на сто за горницата над 50 000 лв.; и за вземания над 100 000 лв. - 5220 лв. + 2 на сто за горницата над 100 000 лв. Максималният размер на процентните такси на съдебните изпълнители е ограничен до 1/10 от вземането или от цената на имота/вещите в чл.27а от тарифата.

Анализ на разходите за извършване на адвокатска дейност в настоящото изследване не е необходим, доколкото те са определени нормативно от държавата на 40%, а освен това пазарните цени на услугите (*различни от административните услуги*) се определят основно не от разходите, а от пазарното търсене и от други фактори, които ще бъдат обсъдени в отговора на задача №3.

Не е необходимо представяне на различни варианти на цените на адвокатските услуги според образованието, квалификацията, опита и репутацията на адвоката, тъй като това са фактори, които влияят на средната пазарна цена като я намаляват или увеличават, и те ще бъдат обсъдени подробно също в отговора на задача №3.

Заклучение по задача №1:

Въз основа на събраните данни от местния пазар на адвокатски услуги (*тарифи*), се формира изводът, че средните пазарни цени за правна консултация и правна защита от адвокат в София, България в областта на семейното, вещното, гражданското и търговското право, са следните:

200,45 лв./час за устна или писмена правна консултация

467,50 лв. за проучване на дело

645 лв. за преглед на документи и консултации при сделка с недвижим имот

1051,25 лв. за процесуално представителство по дела без материален интерес по Семейния кодекс

500 лв. без ДДС за проц. представителство по дело с мат. интерес до 1000 лв.

500 лв. без ДДС и 12,5% за проц. представителство по дело с мат. интерес от 1000 до 10 000 лв.

1625 лв. без ДДС и 11,25% за дело с мат. интерес от 10 000 до 25 000 лв.

1625 лв. без ДДС и 11,25% за дело с мат.интерес от 10 000 до 25 000 лв.

3312,50 лв. без ДДС и 10% за дело с мат. интерес от 25 000 лв. до 100 000лв.

11 533,33 лв. без ДДС и 5,33% за дело с мат. интерес от 100 000 до 500 000 лв.

32 866,67 лв. без ДДС и 4% за дело с мат. интерес от 500000 до 1 000 000 лв.

52 866,67 лв. без ДДС и 2% за дело с мат. интерес от 1млн. до 10 млн. лв.

26 1975 лв. без ДДС и 0,9% за дело с мат. интерес над 10 млн. лв.

Забележка: Средните пазарни цени за правни консултации, проучване на дела, преглед на документи и защита по дела по СК, и цените на процесуалното представителство по граждански и търговски дела с определен материален интерес, са без включен ДДС. Наредба №1/2004г. изрично сочи в §2а ДР, че за нерегистрираните по Закона за данъка върху добавената стойност адвокати размерът на възнагражденията по тази наредба е без включен в тях данък върху добавената стойност, а за регистрираните дължимият данък върху добавената стойност се начислява върху възнагражденията по тази наредба и се счита за неразделна част от дължимото от клиента адвокатско възнаграждение.

По въпрос №2 от формулираните задачи на анализа:

Има ли данни за пазарни аналози – цени на услуги на сходни юридически професии или други професионални услуги (като архитекти, проектанти, одитори и др.) в България или пазарни аналози за цените на адвокатските услуги в други държави-членки на Европейския съюз?

2.1. В хода на анализа не се откриват достатъчно данни за цените на услугите на други юридически професии, които да са сходни по характер и риск, тъй като останалите юридически професии са такива на лица, наети по трудово или служебно правоотношение, чието възнаграждение се определя помесечно (*съдии, прокурори, юрисконсулти и др.*) и не зависи от материалния интерес, от тяхната

квалификация, от постигнатите резултати по предходни дела или други специфични за адвоката фактори, нито тези наети лица имат такова високо ниво на разходите за дейността.

Таблица 2 (Цени на други професионални услуги):

Източник на пазарната информация	Вид на услугата	Цена при източника
https://chakarski.bg/	Счетоводни услуги	209,93 лв./час без ДДС
https://kab.bg/vsichki_novini/stavka/	Проектиране (Архитектурни услуги)	125 лв./час без ДДС В допълнение към часовите ставки на проектантите, методиката предвижда възнаграждение в процент от стойността на строителния обект, а в случаите, когато ориентировъчната строителна стойност не е известна на база предпроектни проучвания, същата се определя на база усреднени цени за изпълнение в EUR/m ² по таблица 4.2 от същата методика (между 220 и 350 евро на кв.м.). Това в предишната версия на методиката намираще цифрово изражение за проектиране на интериор във възнаграждения, които варират от 3880 лв. до 4 229 670 лв. според строителната стойност и площта на проектирания обект, а за проектиране на открити площи обекти – от 4650 лв. до 412 470 лв.
https://fornext.bg/	Програмиране (IT специалисти)	130 – 216 лв./час без ДДС
	Средна цена	170,23 лв. без ДДС

За целите на сравнението е използвана официално публикуваната Стандартна таблица за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти, съфинансирани от Европейския социален фонд по приоритетни оси 2, 3 и 5 на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (актуализирани стойности, приложими за периода след 1.09.2018 г.). Видно от тези таблици, възнаграждението на младши експерт и старши експерт в сравнимите сфери на дейност се отнася както следва:

- Възнаграждението за „Инженер“ с опит в дадената сфера между 3 и 7 години представлява 61,54% от възнаграждението за същия експерт с квалификация „Юрист“. Това означава, че при минимална почасова ставка за проектант от 125 лв./час без ДДС (https://kab.bg/vsichki_novini/stavka/), минималната почасова ставка за юрист би била 203,12 лв. без ДДС. Възнаграждението за старши експерт с квалификация „Юрист“ е по-високо с 33% или би било равно на 304,68 лв. без ДДС.

- Възнаграждението за „IT експерт“ с опит в дадената сфера между 3 и 7 години представлява 65,38% от възнаграждението за същия експерт с квалификация „Юрист“. Това означава, че при почасова ставка за IT специалист от 130 лв./час без ДДС (<https://fornext.bg/>), почасовата ставка за юрист би била 198,84 лв. без ДДС. Възнаграждението за старши експерт с квалификация „Юрист“ е по-високо с 33% или би било равно на 298,26 лв. без ДДС.

Горният сравнителен анализ налага извода, че заключението за средна пазарна цена за правна консултация от адвокат в размер на 200,45 лв./час без ДДС при отговора на въпрос №1 се потвърждава и при сравнение със заплащането на други висококвалифицирани специалисти, дори се оказва по-ниско (особено когато се сравнява с възнаграждението, определено за старши експерт с квалификация „Юрист“ – 304,68 лв. без ДДС или 298,26 лв. без ДДС).

Самата Стандартна таблица за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти, съфинансирани от Европейския социален фонд, не може да бъде използвана за целите на пазарния анализ, тъй като тя е изготвена към 2017 г., а средната годишна заплата за района на София се е увеличила от 17 199 лв. за 2017 г. до 29 698 лв. за 2022 г. За текущата 2024 г. се очаква размер на средната годишна заплата за столицата в размер около 35 000 – 38 772 лв. според данните за първото тримесечие на същата година. Това показва двукратно увеличение на разходите за труд за лица, наети по трудови правоотношения в периода от 2017 г. до днес. Формулите в т.нар. Стандартна таблица пък са определени на базата на статистиката за разходите на работодателите за труд, което означава, че за заплащането на тези лица се взимат предвид данните за заплатите на юристи по трудово правоотношение, а не юристи, упражняващи свободна професия като адвокатската. Следва да се отчете и фактът, че в периода 2017-2024 г. имаше съществени увеличения и на задължителните осигурителни вноски, а заплатите на висококвалифицираните професионалисти растат с по-високи темпове поради недостиг на работна сила в страната.

Същевременно адвокатите упражняват свободна професия като самоосигуряващи се лица, много често регистрирани по Закона за данъка върху добавената стойност, което означава, че определяната за тях почасова ставка трябва да надвишава неколнократно тази, платима на лица, наети по трудово правоотношение. **За да се илюстрират причините, поради които заплащането на адвокат не може да се съпоставя със заплащането на лица, извършващи сходни услуги по трудово или служебно правоотношение, ще направя кратък анализ на разходите на адвоката при извършване на дейността му без претенции за изчерпателност, тъй като предметът на настоящото изследване не е определяне на цената на адвокатските услуги на разходобазирани подход, а по метода на пазарните анализи:**

Адвокатското възнаграждение трябва да покрива разходите на адвоката за:

1. Данъци, осигуровки и застраховки „Професионална отговорност“;
2. Продукти на правно-информационните системи;
3. Разходи за наем на офис/кантора;
4. Разходи за поне един адвокатски сътрудник;
5. Разходи за комунални услуги и консумативи в поддържаната кантора;
6. Разходи за професионална квалификация и обучения;
7. Разходи за живот и издръжка на адвоката и семейството му, и др.

Ако адвокатът, регистриран по ЗДДС получи възнаграждение от 1000 лв. за едно съдебно производство, от него той трябва да покрие:

- 167 лв. за данък добавена стойност;
- 320 лв. за данък общ доход и осигуровки;

- 333 лв. равняващи се на 40% нормативно признати разходи, извън дължимите данъци и осигуровки, ако се подходи на принципа обобщаване на присъщите разходи без детайлното им изброяване;

В случай, че се взимат предвид конкретните разходи, които адвокатът прави за дейността си, има възможност те да надвишат значително този размер на НПР от 40%:

- от 500 лв. за наем на офис/кантора (*наем в центъра на град София за малко помещение с площ от 15-20 кв.м.*) до 1500 лв. наем за нормална кантора с площ от 50-60 кв.м.;
- между 200 и 400 лв. месечно за отопление, вода, ток, телефон, интернет в кантората;
- между 100 и 300 лв. месечно за консумативи за хартия, тонери, папки, химикали, и други канцеларски материали;
- между 927,58 лв. и 2238,08 лв. за един служител (*деловодител или адвокатски сътрудник*), съобразно размерите на минималната работна заплата и средната работна заплата за страната и при включени удържки за сметка на работодателя;
- между 100 и 300 лв. месечно за членски внос към Адвокатската колегия, Висшия адвокатски съвет, правно-информационни системи, абонаменти за различни правни издания, обучения и квалификационни курсове (*само членският внос към САК и ВАС възлиза на 38 лв. месечно; доплащане за правно-информационни системи и абонаменти, които САК не осигурява на адвокатите възлиза на минимум 100 лв. месечно; заплащане за едно обучение месечно, което не се заплаща от САК или ЦОА, месечно също възлиза на поне 120 лв.*);
- 2259 лв. разход за личната си издръжка и издръжката на поне още две лица от домакинството, за които адвокатът поема грижа (*съгласно Доклада на НСИ за доходите, разходите и потреблението на домакинствата през четвъртото тримесечие на 2022 г., тримесечният разход за издръжка на едно лице от домакинството е 2259 лв., което означава че едномесечният разход за издръжка на три лица би бил също 2259 лв. като се вземе предвид, че всеки адвокат полага грижи за родители и деца*).

Цитираните разходи са посочени по-горе в занижени размери заради усилията на колегиите и Висшия адвокатски съвет да осигуряват достъп до правно-информационни системи и ресурси, да поддържат богат библиотечен фонд, да организират и заплащат обучения за адвокатите и дори да ги подпомагат финансово при заболяване или други извънредни обстоятелства.

Това показва, че ако от 1000 лв. възнаграждение се приспаднат ДДС, данък общ доход, осигуровки и нормативно признатите разходи (*общо 820 лв.*) за адвоката ще останат за задоволяване на жизнените му потребности само 180 лв. Посочените по-горе реални месечни разходи на адвоката възлизат на общо 4086,58 лв., ако се зложат минималните разходи за наем на кантора с площ от 15-20 кв.м., минималните разходи за комунални услуги от 200 лв. месечно, минималните разходи за консумативи от 100 лв. месечно, минималните разходи за един служител в кантората на адвоката за МРЗ от 927,58 лв. ведно с удържки, минималните разходи за членски внос и обучение и минималните разходи за живот и издръжка на адвоката и семейството му.

За да може адвокатът да получава месечно чисто 4086,58 лв. за покриване на разходите си, той ще трябва да реализира месечен доход от поне 5300 лв. без ДДС или 6360 лв. с ДДС, върху които ще дължи данък общ доход от 318 лв. (*след приспадане на НПР*) и 945,20 лв. лични осигурителни вноски (*в това число ДОО, ДЗПО, и фонд Здравно осигуряване при максимален осигурителен доход от 3400 лв.*).

При осреднен размер на разходите, описани по-горе, съобразно наема за средно голяма кантора и средна месечна заплата за 1 служител (*общо 6997,08 лв.*), адвокатът трябва да реализира месечен доход от поне 8400 лв. без ДДС или 10 080 лв. с ДДС, върху които ще дължи данък общ доход от 504 лв. (*след приспадане на НПР*) и 945,20 лв. лични осигурителни вноски.

Този подход за определяне на адвокатските възнаграждения обаче, както вече бе споменато, базиран единствено и само на разходите за дейността на адвоката, е неподходящ при определяне на пазарните цени на свободни икономически оператори, при които огромна роля за повишаване на възнагражденията играят допълнителни фактори, като образование, квалификация, юридически стаж и адвокатски стаж, форма на упражняване на дейността (*самостоятелно или съвместно*), добра репутация и препоръки от други клиенти, успеваемост на адвоката в процесуалната му работа, наличие на застраховка на професионалната отговорност на адвоката с високо покритие, и т.н.

Неподходящи за сравнение са възнагражденията на съдии и други магистрати. По информация от lex.bg основната заплата за съдия в Софийски градски съд е 5780 лева или на годишна база: 69 360 лв., а възнагражденията на съдии в апелативните и върховните съдилища са значително по-високи. Допълнително към съдийските заплати се изплащат суми за ранг и за облекло. Към тази основна заплата се прибавят и по 2 % за всяка прослужена магистратска година, но не повече от 40% или годишната съдийска заплата на съдия със стаж 20 години би била 97 104 лв. Освен това работещите в съдебната власт плащат само плосък данък, всички техни осигуровки се поемат от бюджета. Всичко това води до едни сигурни месечни възнаграждения между 6800 и 9090 лв. на ниво окръжен съдия в София, които са сравнително изчистени от данъчна и осигурителна тежест, от разходи за дейността и не зависят нито от качеството на извършената работа, нито от удовлетвореността на клиента. Тоест ако към тази сума се добавят сумата на нормативно признатите разходи (40%), данъци и осигуровки, които биха били дължими от едно самоосигуряващо се лице, то вероятно възнаграждението би се увеличило значително. Освен това трябва да се отчете, че професията на съдията не е обвързана с рисковете, типични за адвокатската професия като преклузивни срокове, липса на фиксирано работно време и липса на законоустановени право на почивка и отпуск, в това число и необходимостта да се покрие риска от увреждане на клиентите чрез застраховка „Професионална отговорност на адвоката“ и самоучастие при обезщетяване на вредите.

Неподходящи за сравнение са също почасовите ставки на услугите на нотариуси и частни съдебни изпълнители, доколкото същите не се определят с пазарни механизми, а се определят едностранно от държавата с тарифи, одобрявани с постановление на министерски съвет като за „публични услуги“ по методиката за определяне на разходоориентиран размер на таксите за административни услуги. Същото важи и за възнагражденията на вещите лица, които са определени от Министъра на правосъдието с Наредба №Н-1 от 14.02.2023г., както и за почасовото възнаграждение на съдебните медиатори, определено от Висшия съдебен съвет в Приложение №2 към чл.46, ал.2 от Наредба № 10 от 30 октомври 2023 г. за подбора, статута и дейността на медиаторите в съдебните центрове по медиация (100 лв./час).

2.2. Налице са достатъчно данни за цените на адвокатските услуги в другите държави членки на Европейския съюз на Европейския портал за електронно правосъдие (E-justice portal - <https://e-justice.europa.eu/fileDownload.do?id=99bdd781-aa3d-49ed-b9ee-beb7eb04e3ce>), поради което изследването включва и тази информация в табличен вид:

Таблица 3 (Цени на адвокатските услуги в други държави от ЕС)

Източник на пазарната информацията	Държава на установяване на адвоката	Цена при източника
Study on the Transparency of Costs of Civil Judicial	Унгария	15-25% от материалния интерес

Proceedings in the European Union, Country report Hungary ⁵		
Country report Slovenia	Словения	15% от мат.интерес
Country report Czech republic	Чешката република	15-35% от мат.интерес
Country report Germany	Германия	180-500 евро/час
Country report Greece	Гърция	2-10% от мат.интерес, 150 евро/час
Country report France	Франция	250-499 евро/час
Country report Luxembourg	Люксембург	5,1% от мат.интерес
Country report Netherlands	Холандия	170-800 евро/час
Country report Poland	Полша	500-26000 евро
Country report Slovakia	Словакия	10-20% от мат.интерес
Country report Finland	Финландия	91-500 евро/час
Country report Sweden	Швеция	141 евро/час за правна помощ
	Средна цена	297,67 евро/час 14,35% от мат. интерес

Докладите за размера на разноските в тези държави са изготвени още през 2007 г. и не са актуализирани, поради което не могат да бъдат използвани с достатъчна категоричност за сравнителни аналози. За подобно сравнение е необходим и подробен икономически анализ на разходите за труд, разходите за издръжка и стандарта на живот в тези страни.

Подходящо е да се използва за сравнение Румъния, като съседна на България държава със сходен стандарт на живот. Минималната нетна заплата в Румъния през юли 2024 г. е 2363 леи (което се равнява на 475 евро или 929 лв.), а средната работна заплата е 5185 леи (1042 евро или 2038 лв.) – показатели, много сходни с размера на МРЗ в България и статистически отчетената средна нетна работна заплата. Докладът за Румъния обаче не съдържа достатъчно конкретна информация за адвокатските възнаграждения в тази държава, а наличната информация, която се извлича от други неофициални източници, както и от chatgpt и copilot (инструменти за обобщаване на информация със система за изкуствен интелект на Майкрософт), е недостоверна.

Официалният източник за минималните адвокатски възнаграждения в Румъния е сайтът на Адвокатската колегия в Букурещ - <https://www.baroul-bucuresti.ro/stire/hotarare-unbr-onorarii-minimale>. Макар тарифата да е публикувана единствено на румънски език, при използване на инструмент за превод се установява, че възнагражденията в тази тарифа са много сходни с възнагражденията в Наредба №1/2004 г. на Висшия адвокатски съвет. Така например минималните адвокатски възнаграждения по тази Тарифа за действия, които могат да бъдат оценени в пари са следните:

- За действия със стойност до 5000 леи (1966 лв.) минималното възнаграждение е 450 леи (177 лв. без включени данъци, както е изрично посочено в същата Тарифа);
- За действия със стойност от 5001 леи (1967 лв.) до 25 000 леи (9832 лв.) минималното възнаграждение е 5% от стойността на спора, но не по-малко от 700 леи (275 лв. без ДДС);

⁵ Налице са доклади за всички държави членки на ЕС, но за останалите държави, които не са представени в таблицата или няма данни за адвокатските възнаграждения, или се препраща към тарифи на чужд език.

- За действия със стойност от 25 001 леи (9832 лв.) и 100 000 леи (39 325 лв.) – 4% от стойността на спора не по-малко от 1250 леи (491,56 лв. без ДДС);
- За действия със стойност от 100 001 леи (39 325 лв.) и 250 000 леи (98 313 лв.) – 3% от стойността на спора, но не по-малко от 4000 леи (1573 лв. без ДДС);
- За действия със стойност над 250 000 леи (98 313 лв.) – 2% от стойността на спора, но не по-малко от 7500 леи (2950 лв. без ДДС);
- За действия със стойност над 1 000 000 леи (393 252 лв.) – 1% от стойността на спора, но не по-малко от 12 500 леи (4916 лв. без ДДС).
- Същите минимални възнаграждения се прилагат и за изпълнителни производства;
- За жалба срещу действия по принудително изпълнение без определен материален интерес, минималното адвокатски възнаграждение е 1200 леи (472 лв. без ДДС);
- За съдействие по молба за развод на семейство, което има непълнолетни деца, минималното възнаграждение е 1680 леи (661 лв. без ДДС);
- За действия, свързани с поземлените книги, минималното адв. възнаграждение е 840 леи (330 лв. без ДДС);
- Всички посочени в Тарифата възнаграждения важат за договорни отношения с физически лица, а при правно обслужване и защита на юридически лица, те се увеличават с 50%.
- Минималните възнаграждения се увеличават с още 50%, когато има промяна в сложността на професионалната услуга;
- Минималните почасови ставки за адвокатски консултации на практика са различни от посочената в *сopilot* обобщена информация – посочената сума от 225 леи е такса за изготвяне на уведомление (чл. I, ал. 1, т. 1, подт. 1 от тарифата), а възнаграждението за правна консултация е посочено в чл. I, ал. 1, т. 1, подт. 8 от същата тарифа в размер на 120 леи (47,20 лв. без ДДС), като в нормата на чл. VI от същата тарифа изрично е посочено, че тази минимална сума касае 15-минути ангажираност на адвоката. Това би означавало, че почасовото минимално адвокатско възнаграждение според Тарифата е 480 леи (188,76 лв. без ДДС или 226,50 лв. с включен ДДС) и това възнаграждение е много близко до определените в хода на анализа пазарни нива на възнаграждението в България от 200,45 лв. с ДДС, като се отчете фактът, че това е минималното възнаграждение, което самата тарифа предвижда да се увеличава с по 50% по различни причини, а пазарното търсене вероятно увеличава допълнително тези нива на възнагражденията с оглед конкретните специфики на възложената работа, опита на адвоката и предоставяната от него услуга;
- В чл. VIII от тарифата изрично е посочено, че минималните възнаграждения не включват ДДС и той се начислява върху тези суми допълнително.

В заключение, направеният сравнителен анализ показва, че определеното почасово възнаграждение за адвокатски услуги в отговора на въпрос №1 – 200,45 лв./час без ДДС (Таблица 1), съответства напълно на сравнителните данни за средно почасово възнаграждение за други професионални услуги в отговора по въпрос №2.1 - 170,23 лв. без ДДС (204,28 лв. с ДДС) в Таблица 2, и съответства на сравнителните данни за минимално почасово възнаграждение в държава със сравними икономически показатели като Румъния в отговора по въпрос 2.2. - 188,76 лв. без ДДС (226,50 лв. с включен ДДС). Значително по-високо средно почасово възнаграждение и възнаграждение по дела с материален интерес показва единствено сравнителният анализ за останалите европейски държави в отговора на въпрос 2.2, Таблица 3 - 297,67 евро/час (582,20 лв.) и 14,35% от материалния интерес по

спора. Подобни високи размери на почасовите адвокатски възнаграждения представя и платформата <https://www.contractsounsel.com/> за всички американски щати – от 100 долара до 450 долара./час. За илюстриране на тези сравнителни данни прилагам към анализа и анекс с въпросници за адвокатските възнаграждения - кой ги определя, как се формират и какъв процент от правните разноси представляват те, който е използван за публикуваното по-горе проучване на Европейския портал за електронно правосъдие - <https://e-justice.europa.eu/fileDownload.do?id=99bdd781-aa3d-49ed-b9ee-beb7eb04e3ce>.

По въпрос №3 от формулираните задачи на анализа:

Кои фактори влияят за намаляване или увеличаване на пазарните цени на адвокатски услуги? Какви методи за ценообразуване или коригиращи коефициенти е подходящо да се приложат за определяне на пазарните цени на адвокатски услуги за отчитане на тези фактори?

Факторите, които влияят върху ценообразуването на адвокатските услуги, са с разнообразен характер и тежест, и най-общо са следните:

3.1. Нивото на разходите на съответния адвокат или адвокатско дружество

- данъчни и осигурителни плащания на самия адвокат или адвокатско дружество;
- разходи за дейността и разходи за труд, включващи възнаграждения и задължителни осигурителни вноски за персонала, пряко ангажиран с дейността (*поне един адвокатски сътрудник и един деловодител*), за обслужващ и административен персонал;
- разходи за материали и консумативи;
- разходи за комуникации (*телефон, факс, достъп до интернет и други*);
- разходи за поддръжка на офис (*наем, електрическа енергия, отопление, вода и други*);
- разходи за амортизация на техника, софтуер и сгради;
- разходи за застраховки и застраховка „Професионална отговорност“;
- разходи за транспорт и механизация;
- разходи за командировки;
- разходи за обучение за поддържане и повишаване на професионалната квалификация на адвоката, неговите сътрудници и персонала;
- банкови разходи, направени във връзка с дейността за поддържане на клиентска сметка, банкови комисионни, такси и други;
- разходи за вноски към адвокатската колегия и Висшия адвокатски съвет;
- други специфични (*присъщи на услугата*) разходи.

Завишаването на разходите, които адвокатът прави за повишаване качеството на предоставената услуга, нормално се отразява съществено върху цената на адвокатската услуга – например трима деловодители и сътрудници, вместо един, закупуване/наемане на по-качествен офис с повече място за съхраняване на архива на адвоката и с по-централна локация, разходването на по-големи суми за застраховка „Професионална отговорност“ за завишаване на застрахователните лимити за покритие на едно събитие и събития в агрегат, влагането на повече средства за редовни платени обучения на адвоката и неговите сътрудници, и т.н. **Пазарният анализ по въпрос №1 и №2 сочи, че подобни колебания в разходите могат да доведат до увеличаване на адвокатското възнаграждение с коефициент от 1,5 до 3 (видно от представените в Таблица 3 цени, почасовите възнаграждения на адвокатите в европейските страни варират в порядъка от 150 евро до 450 евро/час).**

3.2. Стойността на спорния обект или обекта на възложената правна работа

Този показател намира отражение в адвокатското възнаграждение, което се добавя към фиксираното възнаграждение или почасовото заплащане, под формата на процентно възнаграждение, обвързано със стойността на спора или с резултата по делото. Затова приносът на този критерий към завишаване на адвокатското възнаграждение не може да бъде изразен с коригиращ коефициент.

3.3. Изискванията на клиента за скоростта на извършване на правната работа и времето на извършването и (*спешни възлагания, полагане на труд в извънработно време, във времето за дневна и седмична почивка, в дни на национални празници или в дните на отсъствие на адвоката поради почивки, пътувания, временна нетрудоспособност и др.*) – **цената би следвало да се умножава с коефициент от 1,2 до 1,5, а при аварийна ситуация с коефициент 2.** Коефициент 2 прилага и чл.6, ал.3 от Наредбата за минималните адвокатски възнаграждения, а посочените коефициент от 1,2 до 1,5 са предложени в методиката за определяне размера на възнагражденията за проектантски услуги.

3.4. Мястото на извършване на адвокатската услуга, използваният език и приложимото право

Мястото на извършване на възложената от клиента работа е обвързано обичайно с необходимост от командироване на адвоката и негови служители, загуба на време в път до съответното отдалечено място, а понякога, когато е възложена работа в чужбина, това налага използване на знания на чужд език и знания в материи от чуждо приложимо право. Това може да наложи и използването на подизпълнител от съответната отдалечена локация или от друга българска или чуждестранна адвокатска колегия.

При изпълнение на работата в чужбина, цената на адвокатската услуга обичайно се умножава с коригиращ коефициент за увеличава на цената 2.

При изпълнение на работа във варианти на няколко езика, всеки следващ вариант на чужд език следва да се ценообразува като цената за основния вариант се умножи с коефициент от 0,5 до 1,5. Коефициент 0,5 е възприет в чл.17 от методиката за определяне размера на възнагражденията за проектантски услуги, както и в чл.6, ал.2 от Наредба №1/2004 г. на Висшия адвокатски съвет за минималните размери на адвокатските възнаграждения. Все пак анализът допуска, че този коефициент може и да е значително по-висок – до 1,5, в случаите, в които се налага използване на по-редки и трудни езици за следващите варианти.

3.5. Квалификацията и репутацията на адвоката или адвокатското дружество

Пазарният анализ по въпрос №1 показва, че за адвокат със стаж под 7 години, адвокатското възнаграждение може да бъде намалено с коригиращ коефициент като се умножи по 0,7, а при по-продължителен стаж, квалификация и добра репутация на адвоката може да се увеличи като се приложи умножаване по коефициент от 1,2 до 3. Това се илюстрира с дадените по-горе примери, че при средна почасова ставка от 200,45 лв./час, по-младите адвокати определят почасово възнаграждение за правна консултация в размер на 130-140 лв./час. Съответно по-опитните адвокати с добра квалификация и реноме сред клиентите, си позволяват да възприемат цени от 2 или 3 пъти по-високи от минималните размери по Наредба №1/2004 г. на ВАДВС, каквато възможност допускаше и текст на самата наредба в предишния §2 от ДР – „§ 2. (Изм. - ДВ, бр. 2 от 2009 г.) В случаите по чл. 64 от Гражданския процесуален кодекс, както

и в случаите на чл. 78, ал. 5 от Гражданския процесуален кодекс присъденото възнаграждение не може да бъде по-ниско от трикратния размер на възнагражденията, посочени в тази наредба“.

3.6. Правната и фактическа сложност на възложената работа

За правна работа с по-висока правна и фактическа сложност анализът възприема коефициент за увеличаване на адвокатското възнаграждение от 1,3 до 2 със следните мотиви:

Чл.2, ал.9 от Наредбата за минималните размери на адвокатските възнаграждения определя коефициент 2 за особена правна и фактическа сложност на предоставеното процесуално представителство, защита и правно съдействие.

В публикуваното от ВСС ръководство за системата за изчисляване на натовареността на съдиите пък са предвидени аналогични увеличаващи/намаляващи коефициенти при изчисляване натовареността на всеки съдебен състав според правната и фактическа сложност, като критериите за такава сложност са допълнително конкретизирани – делото съдържа над 500 листа доказателствени материали, в производството участват над пет страни, по делото е изготвено преюдициално запитване до СЕС, и др. Информацията е с източник от сайта на ВСС - <http://www.vss.justice.bg/root/f/upload/11/upatvane.pdf> и [http://www.vss.justice.bg/root/f/uploads/files/Правила_натовареност\(1\).pdf](http://www.vss.justice.bg/root/f/uploads/files/Правила_натовареност(1).pdf). В раздел III от публикуваните от ВСС Правила за оценка на натовареността на съдиите, са посочени критериите за корекция на коефициентите за тежест на гражданските и търговски дела, като сред намаляващите коефициенти са посочени случаите на оттегляне, отказ от иска и прекратяване на производството преди подготовка на делото в закрито заседание – коефициент 0.3, а при одобряване на спогодба и решаване на делото при признание на иска или с неприсъствено решение – коефициент 0.5.

В чл.31 от същите Правила са изброени основанията за увеличаване на коефициента за сложност на делата, както следва – разглеждане на над 10 обективно съединени или субективно съединени искове в едно производство, доказателствени материали над 5000 листа, разглеждане на дела по ЗОПДНПИ за повече от 20 недвижими имота, въззивно производство в което се разглеждат над 5 жалби или над 10 съединени иска и др. Коригиращите коефициенти тук варират между 1.3 и 2, което ни дава основание да приемем същата тежест на правната и фактическа сложност при увеличаване цените на адвокатските възнаграждения.

3.7. Други критерии, свързани най-вече със специфичните отношения, създадени между адвоката и клиента, които не подлежат на оценка като тежест за формираната цена на адвокатските услуги. Доколкото адвокатските услуги са в съществена степен свързани с личността на адвоката, понякога създадените дългогодишни отношения на доверие с клиента, препоръки от други клиенти или колеги на адвоката, дори чисто човешка симпатия между адвокат и клиент, може да са решаващи за готовността на клиента да оцени високо труда на своя адвокат и да заплати по-високи нива на възнагражденията.

За целите на анализа е използвана само информация от официални източници или публично налична информация, която подлежи на проверка.

Приложения: съгласно текста.

Изготвил: адв. Жана Кисьова